

др Јоанис Пападријанос, представио се широкој читалачкој публици својим прилогом под насловом „Поборници Риге Велестинца у српском граду Земуну“. Реч је о краћем тексту, насталом након истраживања у земунском архиву, у коме нам аутор износи нова сазнања о четворици угледних Грка (Јоанису Турунијасу, учитељу, и Сими Милутиновићу Сарајлији; Георгиосу Атанасиосу, оснивачу грчке школе у Земуну; Георгиосу Афкседиодису, учитељу у грчкој школи; Николаосу Филиакосу, трговцу) излажући укратко њихов живот и рад у оквиру земунске грчке заједнице. Наш угледни историчар, академик Чедомир Попов, има свој прилог у књизи чији је наслов „Српска национална мисао у време појаве Риге од Фере“. То је својеврсна кратка и садржајна анализа националног сазревања код Срба на прелазу између два века (XVII–XIX), али и посебан пресек свих најважнијих историјских околности, у оквиру такозваног источног питања, које су условљавале то сазревање.

Књига је израђена у тврдом повезу, са златотиском; на корицама се налази Ригин потпис а, као мото, провлачи се његова мисао „Ко слободно мисли, добро просуђује“. У књизи је и шест црно-белих фотографија са свечаности поводом постављења спомен-плоче Риги на Небојшиној кули, 26.07.1998, затим две са прославе поводом дана проглашења грчког устанка (25.03.1998) као и три фотографије наших књижевника и историчара: Иве Андрића, Душана Пантелића и Светомира Николајевића. Ту су још и две гравире: једна на којој је приказан Рига Велестинац и друга Београда из 1736. године.

Уз неизмерну захвалност, пре свега, приређивачу, свим сарадницима и ауторима, грчком Министарству за штампу као и Прес-бироу Амбасаде Грчке у Београду, остаје нам искрена нада да ћемо се и убудуће сусретати са неком од сличних књига посвећених другим знаменитим Балканцима који су обележили својим радом и активностима прошујале векове и минуле године.

Предраг Муџавић

ДУХОВНЕ ВЕЗЕ ГРКА И ГРЧКЕ СА БАЛКАНСКИМ НАРОДИМА

Инститит за педагошка истраживања, Комотини 1999

У организацији Института за педагошка истраживања и Демокритовог универзитета Тракије из Комотинија одржан је први свебалкански научни скуп са темом *Духовне везе Грка и Грчке и балканских народа (XVIII–XIX век)*, од 30. X до 1. XI 1998. године. Позиву се одазвало 20 референата из Грчке, Бугарске, Румуније, Хрватске и Југославије док се пријављени учесници из Албаније, Турске и Македоније нису појавили.

Уводне реферате поднели су проф. др Марија Нистазопулу – Пелекиду (*Духовни уједињавања хеленизма на балканске*

народе за време њурокраије – оишии њрељед) и проф. др Кирил Топалов (*Везе бугарске књижевности XIX и XX века са античком грчком традицијом*).

У наставку рада скупа, према програму, прочитана су следећа саопштења: *Грци и Грчка у Српском књижевном гласнику (1901–1914)* (Јованка Ђорђевић Јовановић), *Грчки језик и грчки уџбеници у српским школама у XIX веку* (Мирољуб Манојловић), *Духовне везе Грка и Срба: заједничко љавославно наслеђе* (Атанасиос Ангелопулос), *Два источномакедонска љросвеишијеља у Бугарској на крају XIX века: Јанис Симеонидис из*

Неврокојина и Емануил Васкидис из Меленикиона (Јанис Бакас), Одјек Тео-лошке Школе са Халкидикија у Бузгарској на примеру Марка Балабинова и Неофитиа Рилског (Стафис Кекридис), Утицај грчке културе на духовни прећород Бузгарауново и новије време (Агоп Гарабедјан), Грци учитељи у Албанији у ХХ веку (Елефтерија Манда), Рейторска традиција у прекодунавским кнежевинама и грчки мислиоци (Атанасија Гликофриди Леодисини), Дело Дим. Дарвариса на славеносрпском језику и митрополит Сћефан Сћрајшмировић (Георгиос Кјутуцакас), Религијски елементи у пословицама балканских народа (Манолис Варвунис), Тракија на карти и Рије Велесћинца – једно историјско-географско поређење (Евангелос Димитријадис и Георгиос Цоцос), Крићанин Неофит I – митрополит ујаровлашки (Михај Ципау), Грчко-хрватске духовне везе (XVIII–XIX век (Весна Цвјетковић Курелец), Необјављени рукописи и културна обнова у југоисточне Европе (XVIII–XIX век) (Ана Табаки), Присутво Дионисија Соломона у бузгарској култури (Сања Велкова) и Утицај грчког образовања на Бузаре – од средине ХХ века и даље (Атанасиос Каратанасис).

Закључено је да су садржајна предавања показала да је добро изабрана тема, да су се многи одговори чули и да се многи тек очекују који би се могли чути на следећем састанку балканолога. Чињеница је да је постојало и постоји прожимање хеленске културе и суседних балканских култура. Овог пута су те повезаности посматране са књижевно-историјског гледишта, а могле би се пратити и кроз етнологију, уметност и позориште.

Према обећању организатора господина Александроса Казанциса, директора Института за педагошка истраживања и проф. др Јаниса Пападријаноса, професора балканологије на Демокрито-

вом универзитету, до новог сусрета балканолога дошло је 17. и 18. септембра 1999. године. На овом састанку је припреман будући научни скуп. Предложено је, између осталог, да скуп буде посвећен двехиљадитој години хрићанства и да акценат скупа буде на византијском наслеђу у балканским земљама. Затим су као занимљиве теме предложене: Грчка у страним путописима, Историја, историцизам и псеудоисторицизам, Фанариоти из Босне итд. Остало је да организатор одлучи о теми будућег скупа.

Према плану предузимљивих домаћина, Комотини ће тек дочекивати балканологе. Наиме, господин Казанцис је обавестио присутне о својој идеји да се у Комотинију оснује Центар за балканолошке студије. Предлог је наишао на опште одобравање и велику подршку.

Овом приликом представљен је зборник радова са прошлогодишњег скупа: *Οι πνευματικές σχέσεις του Ελληνισμού με τους βαλκανικούς λαούς (18ος – 20ος αι.), Α΄ Διαβαλκανικό συνέδριο, Εταιρεία Παιδαγωγικών Επιστημών, Κομοτηνή 1999, 288.* Штампано је осамнаест радова према редоследу програма скупа, углавном измењених наслова, на грчком или двојезично. У уводном предавању професорке Јањинског универзитета, *Μαρία Νυσταζοπούλου – Πελεκίδου, Πνευματικές επιδράσεις του Έλληνισμού στους βαλκανικούς λαούς κατά την τουρκοκρατία* (стр. 27–36), изнет је исцрпан аналитички преглед утицаја хеленизма на балканске народе за време туркократије. Ширење хеленизма код више балканских народа разматра се упоредо у чланцима: *Αναστασία Γλυκοφρύδη – Λεοντσίνη, Η παράδοση της ρητορικής στις παραδουνάβιες ηγεμονίες και οι Έλληνες διανοούμενοι* (стр. 115–128), *Μανόλης Γ. Βαρβούνης, Παραδοσιακή θρησκευτική συμπεριφορά και πατριωτικός λόγος στους βαλκανικούς λαούς* (стр. 137–148), *Ενάγγελος Δημητριά-*

δης – Γεώργιος Τσότσος, *Η Θράκη στη Χάρτα του Ρήγα Βελεστινλή: μια ιστορικογεωγραφική προσέγγιση* (стр. 155-175 + 3 карте), Άννα Ταμπάκη, *Ανέκδοτα χειρόγραφα κείμενα και πολιτισμική ανανέωση στον χώρο της Νοτιο-Ανατολικής Ευρώπης (18ος-αρχ. 19ος αι.)* (стр. 199-210) и Αδέλα Ισμυρλιάδου, *Η συμβολή της ελληνικής παιδείας στην Βουλγαρική και Αλβανική διανόηση* (стр. 129-136). Најбројне су студије о снажном хеленском утицају у Бугарској: Кίριλ Τοπάλοφ, *Η σχέση της Βουλγαρικής λογοτεχνίας του XIX και XX αιώνα με την αρχαία ελληνική παράδοση* (стр. 37-42), Ιωάννης Θ. Μπάκας, *Ο εκ Τερλιζίου του Νευροκοπίου Ιωάννης Συμεωνίδης, μοναχός και λόγιος στη Βουλγαρία των αρχών του 19ου αιώνα* (стр. 81-89), Ευάγγελος Κασιμέρης, *Εμμανουήλ Κ. Βασκίνοβιτς ή Βασκίδης, (1795-1875)* (стр. 91-94), Στάθης Κεκριδής, *Η ακτιβολία της Θεολογικής Σχολής της Χάλκης στη Βουλγαρία: Οι περιπτώσεις του Μάρκο Μβαλαμπάνωφ και Δαμασκήνου Ρίλσκι* (стр. 95-101), Αγκόπ Καραμπετιάν, *Η επίδραση του ελληνικού πολιτισμού στην πνευματική αναγέννηση των Βουλγάρων κατά το Α΄ μισό του 19ου αι.)* (стр. 105-108), Αθανάσιος Καραθανάσης, *Άποψεις για τον χαρακτήρα των Ελληνοβουλγαρικών πολιτισμικών σχέσεων κατά το Β΄ μισό του 19ου αιώνα (βίβλια, σχολεία, λόγοι)* (стр. 211-216) и Σάνια Βέλκοβα, *Η παρουσία του Διονυσίου Σολωμού στα βουλγαρικά πολιτιστικά δεδομένα* (стр. 217-221).

О учењу грчког језика у школама и уџбеницима грчког језика у Србији XIX века драгоцене податке износи Миролjub Манојловић, *Le Grec et les manuels de grecs aux écoles serbes du XIXe siècle = Η ελληνική γλώσσα και τα ελληνικά βιβλία στα серβικά σχολεία στον 19. αιώνα* (стр. 65-79), док о ширењу хеленизма преко водећег српског књижевног часописа са почетка XX века говори Јованка Ђорђевић Јовановић, *Грци и Грчка у Српском књижевном ѝласнику (1901-1914) = Ο Ελληνισμός στο περιοδικό Σερβικός Λογοτεχνικός Αγγελιοφόρος (1901-1914)* (стр. 45-63). О присутној и покретачкој хеленској мисли у Хрватској сведочи Вјесна Тривић-Ковачић, *Οι Έλληνο-Κροατικές πνευματικές σχέσεις (18ος-20ος αιώνας)* (стр. 185-193). О грчком утицају на Албанију може се сазнати из рада Еλευθερία Μαντά - Παπαδοπούλου, *Ηεικόνα της Ελλάδας στα Αλβανικά σχολικά εγχειρίδια ιστορίας* (стр. 109-114). О значају Неофита I Крићанина у Румунији сазнаје се из рада Миχάι Τσιπάου, *Νεόφυτος Α΄ Ο Κρητοχός Μτροπολίτης ουγγροβλαχίας* (стр. 179-184).

У зборнику је забележен целокупан рад скупа: поздравне речи званичника, дискусије које су пратиле саопштења, фотографије, као и новински чланци о скупу.

Овај садржајно богат зборник наћи ће место у балканологији и умногоне допринети утврђивању заједничког елемента хеленског утицаја на културу народа Балкана.

Јованка Ђорђевић Јовановић